



NORGES HØYESTERETT

Den 11. desember 2009 avsa Høyesterett dom i

HR-2009-02324-A, (sak nr. 2009/1253), straffesak, anke over beslutning,

A (advokat Trygve Staff)

mot

Den offentlige påtalemyndighet (statsadvokat Gert Johan Kjelby)

S T E M M E G I V N I N G :

- (1) Dommer **Flock**: Saken gjelder anke over lagmannsrettens beslutning om ankenektelse etter straffeprosessloven § 321 annet ledd i en økonomisk straffesak, og reiser blant annet spørsmål om krav til kontradiksjon og til begrunnelse.
- (2) Bergen tingrett avsa 11. september 2007 dom i straffesak mot A med slik domsslutning:
 - ”1. A, født 22.11.1973, dømmes for overtredelse av straffeloven § 275 1. og 2. ledd jfr § 276, straffeloven § 270 1. ledd nr 1 jfr 2. ledd jfr § 271, straffeloven § 274 2. ledd, jfr 3. ledd, aksjeloven § 19-1 nr 1 jfr § 8-10 nr 1, ligningsloven § 12-1 nr 1b jfr nr 2, ligningsloven § 12-1 nr 1a jfr § 12-2 nr 1 og 2, merverdiavgiftsloven § 72 nr 2 og 3, 2. strl.alt., regnskapsloven § 8-5 1. ledd, 2. str.alt. m.v, sammenholdt med straffeloven § 62, ledd til en straff av fengsel i 5 – fem – år og 6 – seks – måneder. Han tilkommer fradrag for utholdt varetektsarrest med i alt 23 – tjuetre – dager.
 2. A frifinnes for tiltalebeslutningens post I. 1 litra c, post I.1 litra h nr 3, post I. 1 litra i nr 2, post I 1 litra j nr 5 og 9, post I. 1 litra k nr 12 og nr 13, post I. 1 litra 1, post II litra a nr 2–7, post II b, post III b og post VI b.
 3. A, født 22.11.1973, fradømmes i medhold av straffeloven § 29 nr 2 for alltid retten til å drive selvstendig næringsvirksomhet, retten til å være daglig leder eller inneha annen ledende stilling i noe selskap og retten til å sitte i noe selskaps styre.
 4. ...

5. ...”

- (3) Dommen omfattet også en medtiltalt som ble straffet for bedrageri og underslag av midler innestående på klientkonto. Enkelte av forholdene var de samme som også A ble funnet skyldig i.
- (4) A anket dommen til Gulating lagmannsrett. Anken gjaldt saksbehandlingen, bevisvurderingen under skyldspørsmålet for alle de forhold han var domfelt for som ikke var erkjent, og straffutmålingen. Ved Gulating lagmannsretts beslutning 27. februar 2008 ble anken henvist til ankebehandling for så vidt gjaldt bevisbedømmelsen under skyldspørsmålet for domfellelsen etter tiltalebeslutningen post III a – ett tilfelle av grovt bedrageri – samt straffutmålingen. For øvrig ble anken nektet fremmet. Også påtalemyndighetens anke over straffutmålingen ble henvist til ankeforhandling.
- (5) A anket den del av beslutningen som nektet ankebehandling i lagmannsretten. Anken ble forkastet av Høyesteretts ankeutvalg.
- (6) Før lagmannsretten hadde gjennomført behandlingen av den del av straffesaken som var tillatt fremmet, fremsatte A begjæring om omgjøring av lagmannsrettens beslutning om ankenektelse. I begjæringen ble det gjort gjeldende at lagmannsretten hadde begått saksbehandlingsfeil ved at retten helt hadde unnlatt å begrunne sin avgjørelse. Det ble vist til den storkammeravgjørelse i Rt. 2008 side 1764 som Høyesterett i mellomtiden hadde avsagt. Begjæringen ledet til at lagmannsretten fant grunn til å gjennomføre ”en ny og fullstendig prøving av anken ut fra kriteriet i straffeprosessloven § 321 annet ledd første punktum”. Etter den nye behandlingen avsa lagmannsretten 31. mars 2009 en ny beslutning med slik slutning:

”Lagmannsrettens beslutning omgjøres ikke.”

- (7) A angrep denne beslutningen ved en ny begjæring om omgjøring, subsidiært anke til Høyesterett. Lagmannsretten foretok deretter en fornyet vurdering etter straffeprosessloven § 321 fjerde ledd annet punktum og besluttet ikke å omgjøre den tidligere beslutningen.
- (8) Høyesteretts ankeutvalg avsa 1. september 2009 slik beslutning:

”Anken skal avgjøres av Høyesterett i avdeling med fem dommere for så vidt gjelder lagmannsrettens saksbehandling, jf. ankeerklæringen av 27. april 2009 punkt 2, unnlatt kontradiksjon, og støtteskriv av 13. mai 2009, mangelfull/uforsvarlig begrunnelse jf. domstolloven § 5 første ledd annet punktum. Det holdes muntlige forhandlinger om denne del av anken, jf. straffeprosessloven § 387.

For øvrig forkastes anken.”

- (9) Jeg tilføyer at Gulating lagmannsrett 25. juni 2009 avsa dom i straffesaken mot A. Dommen har slik domsslutning:

”1. A, født 22. november 1973 dømmes for overtredelse av strl. § 274 første ledd, jf. tredje ledd og ligningsloven § 12-1 nr. 1 a sammenholdt med de forhold, som er rettskraftig avgjort ved Bergen tingretts dom av 11. september 2007, som fellesstraff med Bergen tingretts dom av 23. november 2007, jf. strl. § 62 første ledd, jf. § 64 første ledd til en straff av fengsel i 4 – f ire – år. Han

tilkommer fradrag for utholdt varetekt med 23 – tjuetre – dager, jf. strl. § 60 første ledd.

2. A fradømmes i medhold av strl. § 29 for inntil 10 – ti – år retten til å drive selvstendig virksomhet, retten til å være daglig leder eller å inneha annen ledende stilling i noe selskap og retten til å sitte i noe selskaps styre.

3. ...”

- (10) Jeg bemerker til punkt 1 i lagmannsrettens domsslutning at Bergen tingretts dom av 11. september 2007 ikke er rettskraftig så lenge behandlingen av spørsmålet om ankenektelse ikke er avsluttet.
- (11) A har også anket lagmannsrettens dom til Høyesterett. Behandlingen av den anken er stilt i bero inntil det er truffet avgjørelse i den foreliggende sak.
- (12) *Jeg er kommet til at anken ikke kan tas til følge.*
- (13) I tingretten ble A domfelt for et meget stort antall tilfeller av grov utroskap, straffeloven § 275, jf. § 276, et grovt bedrageri, straffeloven § 270, jf. § 271 og et grovt underslag, straffeloven § 255, jf. § 256. I tillegg ble han dømt for en rekke overtredelser av bestemmelser i aksjeloven, ligningsloven, merverdiavgiftsloven og regnskapsloven. Overtredelsene av utroskapsbestemmelsene omfattet beløp på ca. 50 millioner kroner, bedrageriet beløp seg til omkring 15 millioner kroner og underslaget til 1,5 millioner kroner. Utroskapen var begått overfor en rekke forskjellige aksjeselskaper som A var styreleder for og – i stor grad – også var eier av. Selskapene ble tappet for tilgjengelige likvide midler. En rekke av dem ble senere tatt under konkursbehandling.
- (14) Jeg finner allerede nå grunn til å nevne at tiltalebeslutningen for en del av de straffbare forhold – i det vesentlige enkelte av overtredelsene av bestemmelsene om utroskap – også var rettet mot en tredje person, B. B befant seg på sykehus i X da straffesaken ble behandlet i tingretten. Det ble besluttet å dele saksbehandlingen, slik at den bare ble gjennomført overfor to av de tiltalte, og da slik at B i disse sakene ikke ble ført som vitne. Dette er noe av bakgrunnen for de spørsmål som A senere har reist ved anken over tingrettens dom.
- (15) Om bakgrunnen for de straffbare handlinger som A ble domfelt for, nevner jeg kort at B var aksjonær i et eiendomsselskap, Y AS, fra stiftelsen og medlem av styret ut året 2002. Y eide i 1998/99 et stort antall forretningseiendommer. A arbeidet på den tid i et regnskapsbyrå. Han engasjerte seg etter hvert i ca. 15 ulike aksjeselskaper. Mange av forholdene i tiltalebeslutningen har forbindelse med eiendomskjøp som As selskaper foretok i 2001–2002. Y var her sentral, dels som selger og dels som deltaker i finansieringen.
- (16) De selskaper som A ble eier av, hadde til dels betydelige likvide midler. Utroskapen ble begått i perioden 2001 til 2003, hvor A ved en rekke anledninger foretok kontantuttak fra eller på annen måte belastet konti som tilhørte selskapene. Pengene ble ifølge tiltalebeslutningen benyttet til egne eller andres formål som var kontoeierne uvedkommende.
- (17) De deler av As anke til Høyesterett som ikke er forkastet ved ankeutvalgets beslutning, gjelder i korthet dels krav om kontradiksjon når lagmannsretten ved behandlingen av

spørsmålet om ankenektelse fant grunn til å bygge på opplysninger i politiforklaringer. Dels gjelder anken påståtte mangler ved den begrunnelse som lagmannsretten har gitt for sin beslutning om å nekte store deler av anken fremmet. Alle ankegrunner gjelder lagmannsrettens saksbehandling, som Høyesterett kan prøve, jf. straffeprosessloven § 321 sjette ledd.

- (18) Som jeg kommer tilbake til, var det ikke omtvistet under saken for tingretten at A hadde disponert over de mange beløp – i sum omkring 50 millioner kroner – som var omfattet av tiltalen for utroskap. Det var også klarlagt hvilke veier beløpene hadde tatt før de havnet hos den endelige mottaker. Derimot bestred A at pengene var benyttet til formål som var det betalende selskap uvedkommende. I svært mange tilfeller var hans forklaring at de uttatte midler var overlatt til Y – eller et datterselskap av Y – som lån. Siden Y var med-debitor i lån som As selskaper var ansvarlige for, var det ifølge A også i disse selskapenes interesse å yte slike lån.

- (19) Ved drøftelsen av bevisanken påpekte lagmannsretten at As forklaring om formålet med de pengeoverføringene som resulterte i tiltalepunktene om utroskap, sto ”i klar motstrid med hva medtiltalte B har forklart i samtlige av sine politiforklaringer som lagmannsretten ... har gjennomgått for sin ankeprøving”. A har for Høyesterett gjort gjeldende at lagmannsretten ved dette bygget på politiforklaringer som ikke var gjort kjent for tingretten. Det alminnelige krav om kontradiksjon tilsa at partene på forhånd burde vært gjort kjent med at lagmannsretten ville gjøre bruk av disse forklaringene. Dermed hadde man fått mulighet til å gi nødvendige kommentarer, som kunne ha vist at disse politiforklaringene ikke ga en korrekt beskrivelse av saksforholdet.

- (20) Til dette vil jeg generelt bemerke at lagmannsretten ved ankeprøving bør være varsom med å vektlegge forhold som tingretten etter umiddelbar bevisførsel og kontradiksjon ikke har bygget på, jf. Høyesteretts kjæremålsutvalgs uttalelse i avsnitt 41 i Rt. 2004 side 425. Når lagmannsretten i dette tilfellet fant grunn til å trekke frem Bs politiforklaringer, kan det likevel ikke sies å være noen saksbehandlingsfeil at retten ikke på forhånd ga partene et særskilt varsel om dette. En slik foranledning til å uttale seg hadde A allerede fått ved at påtalemyndigheten i sitt tilsvarende svar til anken hadde fremhevet Bs politiforklaringer, og påpekt at disse forklaringene sto i sterk motstrid til As egen forklaring. I tillegg kommer at lagmannsretten ut fra de øvrige bevis i saken – som jeg straks kommer tilbake til – fant grunn til å bemerke at rettens vurdering av bevisene var den samme, ”selv om man skulle tenke seg at B møtte og ga endret forklaring med bekreftelse av As forklaring”.

- (21) Jeg er derfor kommet til at lagmannsretten ikke har begått noen saksbehandlingsfeil på dette punkt.

- (22) I anken over tingrettens dom til lagmannsretten gjorde A gjeldende at tingretten begikk saksbehandlingsfeil ved ikke å utsette hovedforhandlingen i Bs fravær. Han anførte at B var et svært viktig vitne, og at en eksaminasjon av ham ville vært av stor betydning for bevisførselen. Beslutningen om å gjennomføre hovedforhandlingen i tingretten uten at B var til stede, var derfor i strid med EMK artikkel 6 nr. 3 bokstav d.

- (23) For Høyesterett har A gjort gjeldende at lagmannsrettens begrunnelse hva angår denne ankegrunnen er utilstrekkelig. Dette er jeg ikke enig i. Lagmannsretten gjengir As synspunkter og drøfter det spørsmål som reises. Lagmannsretten slutter seg til tingrettens

vurdering og interesseavveining etter straffeprosessloven §§ 293 og 294 og konklusjonen om at det ikke var nødvendig for opplysningen av straffesaken mot A at B var til stede. Tingretten hadde fortløpende vurdert om det var behov for en slik tilstedeværelse, men det samlede bevisbildet og bevistilfanget var slik at retten fant at saken var forsvarlig og tilstrekkelig opplyst. Også forholdet til kravet til "fair trial" i EMK artikkel 6 ble vurdert av lagmannsretten.

- (24) I prosedyren for Høyesterett har forvareren fremhevet at det i anken til lagmannsretten ble understreket at det ville vært av stor betydning for bevisførselen å få gjennomført en eksaminasjon av B. Det vesentlige poeng her er at en slik eksaminasjon ville ha avslørt at B ikke var troverdig. For Høyesterett gjøres gjeldende at lagmannsretten ikke ser ut til å ha oppfattet dette.

- (25) Det følger av det ansvar som retten etter straffeprosessloven § 294 har for opplysning av saken, at retten i nødvendig utstrekning må sørge for klargjøring dersom en parts argumentasjon etterlater tvil om hva som er ment. Jeg kan ikke se at argumentasjonen om betydningen av muntlig eksaminasjon i forvarerens støtteskriv til anken ga noen foranledning til å få klargjort nærmere hva man kunne vente at en slik eksaminasjon skulle lede til. Jeg har allerede nevnt den svært begrensede vekt lagmannsretten ville legge på en eventuell rettslig forklaring fra B sammenholdt med de øvrige bevis i saken. Ikke minst på den bakgrunn må det være klart at lagmannsretten ikke hadde noen grunn til å få klarlagt As anførsler om eksaminasjon.

- (26) As anke til lagmannsretten gjaldt i tillegg til enkelte påberopte saksbehandlingsfeil, som nevnt også bevisvurderingen under alle de tiltalepunkter som han i strid med sin forklaring var funnet skyldig i. Lagmannsrettens begrunnelse ved ankesiling må "inneholde det som trengs for å vise at det har skjedd en reell overprøving", jf. avsnitt 104 i storkammeravgjørelsen i Rt. 2008 side 1764. Høyesterett har i denne avgjørelsen i avsnitt 109 fremhevet som viktig at lagmannsretten ved bedømmelsen av en anke over tingrettens bevisvurdering, "får fram hvilke grunnlag den bygger avgjørelsen på".

- (27) Lagmannsretten innleder sin vurdering av bevisanken med å konstatere at A ikke bestrider noen av de aktuelle transaksjonene, "verken med hensyn til antall, omfang, overføringsmåter eller involverte parter". Det sentrale spørsmål var hvorvidt pengeoverføringene representerte straffbar utroskap begått overfor de selskaper som var innehavere av de ulike bankkonti som det ble disponert over. A bestred utroskap idet han forklarte disposisjonene med at det var tale om lån eller dekning av godtgjørelse eller utgifter, som for alle poster var av interesse for det betalende selskap. Lagmannsretten bemerket at A var alene om sin forklaring om bakgrunnen for og formålet med transaksjonene. Alle objektive momenter i saksforholdet, som tingretten uttrykkelig hadde fremholdt ved bevisvurderingen, talte klart for at bevisvurderingen var riktig.

- (28) Et stort antall av transaksjonene i tiltalepunktene om utroskap gjaldt pengeoverføringer som var belastet bankkonti som tilhørte forskjellige selskaper i Z og Æ-konsernet, og hvor pengene ifølge A kom Y til gode som lån. Disse transaksjonene var trukket frem i As anke til lagmannsretten. Lagmannsretten bemerket her at tingrettens domfellelse bygger på at "det ikke forelå skriftlige låneavtaler, at det ikke var utferdiget gjeldsbrev, ikke fastsatt lånevilkår eller etablert sikkerhet for lån, samt at overføringsmåtene var ekstraordinære og vanskelig kunne ses å ha noen annen bakgrunn enn å tilsøre

transaksjonene”. Lånene fremkom heller ikke som fordringer/gjeld i de påståtte långiveres/låntakeres selvangivelser eller regnskaper.

- (29) Lagmannsretten gir på denne måten tydelig uttrykk for hvilket grunnlag retten bygger sin avgjørelse på. Bortsett fra vitneforklaring fra B, ble det i anken ikke tilbudt ytterligere bevis. På denne bakgrunn finner jeg det klart at lagmannsrettens begrunnelse viser at det har skjedd en reell overprøving.
- (30) Også enkelte andre av de forhold som A ble domfelt for, ble særskilt omtalt i anken til lagmannsretten, som i sin omgjøringsbeslutning til dels knyttet sine bemerkninger til de samme forhold. Slik saken er prosedert for Høyesterett, nøyer jeg meg med å bemerke at jeg heller ikke kan se at den begrunnelse som lagmannsretten har gitt, har mangler hva disse punktene angår.
- (31) Anken blir etter dette å forkaste.
- (32) Jeg stemmer for denne

D O M :

Anken forkastes.

- (33) Dommer **Stabel:** Jeg er i det vesentlige og i resultatet enig med førstvoterende.
- (34) Dommer **Matheson:** Likeså.
- (35) Dommer **Tønder:** Likeså.
- (36) Justitiarius **Schei:** Likeså.
- (37) Etter stemmegivningen avsa Høyesterett denne

D O M :

Anken forkastes.

Riktig utskrift bekreftes: